

Qaanaami, Illoqqortoormiuni, Tasiilami taakkualu nunaqarfiini nannunik aarrinik qilalukkanillu piniarnerup killilersorneqarunnaarsinnaanera, nunatta nunanik allanik isumaqati-giissutaasa pisussaaffiliinerisa iluani, periarfissaanersoq misissoqqullugu Naalackersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.

(Inatsisartunut ilaasortaq, Lars Mathæussen, Siumut)

Akissuteqaat

(Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalackersuisoq)

Siullermeerneqarnera

Nunatta nunanik allanik isumaqatigiissutaasa iluini, Qaanaami, Ittoqqortoormiini Tasiilamilu nannunik, aarrinik qilalukkanillu piniarnerup killilersorneqarunnaarsinnaanera misissoqqullugu Naalackersuisut peqquneqarnissaannik Lars Mathæussen, Siumut, siunnersuuteqarpoq.

Nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutit

Nunat tamalaat akornanni pisuussutit uumassusillit aqunneqarnerini isumaqatigiissutinut arlaqartunut Kalaallit Nunaat toqqaannartumik imaluunniit Kunneqarfimmut Danmarkimut attuumas-suteqarnermigut toqqaannangikkaluamik atuutsitsinissaminut pisussaatinneqarpoq. Isumaqatigiissutit uumasogatiinnik eqqartorneqartunik aqutsinitsinnut attuumassuteqartut ukuupput: Umassusillit assigiinngititernerat pillugu isumaqatigiissut (CBD) ilaatigut nungusaataannngitsumik ineriartor-titsinissamik, imaani uumassusillit assigiinngititernerat sananeqaatillu assigiinngitsut ator-neqar-nissaanni aqutsineq pillugu imaqarpoq. Umasunik naasunillu nungutaanissaminut navianar-torsortunik nunat tamalaat akornanni niueqatigiinneq pillugu Washingtonimi isumaqatigiissut, imaluunniit CITES-imik isumaqatigiissut 1973-imeersoq.

Umasogatiigiiat aalajangersimasut pillugit isumaqatigiissutinut makkununga Kalaallit Nunaat aamma pituttorsimavoq: Atlantikup Avannaani Miluumasut Imarmiut pillugit Ataatsimiittartoqatigiit (NAMMCO), ilaatigut aarrinik qilalukkanillu atuinerup aqunneqarnerinik suliaqartoq. Nannut piujuaannartinneqarnissaat aqunneqarnissaallu pillugit 1973-imi Oslomi isumaqatigiissut Kalaallit Nunaanni aamma atuuppoq.

Umasut aalajangersimasut pillugit Canada/Nunavut aamma isumaqatigiissuteqarfigineqarpoq. Qilalukkat qernertat qaqortallu nungutsaaliorneqarnissaat piniarnissaallu pillugu isumaqatigiissut 1989-imeersoq. 2000-imi Nunavummi Kalaallillu Nunaanni naalackersuisut suleqatigiinnissamik nalunaaruteqarlutik atsioqatigiipput. 2009-milu tamanna nannut avitarineqartut nungutsaa-liorneqarnissaannik aqunneqarnissaannillu Canadami, Nunavummi Kalaallillu Nunaanni Naalak-kersuisut isumaqatigiissusiornerannik malitseqartinneqarpoq.

Inuussutissarsiutigalugu piniartut pisassiissutinillu atuneq

Aqutsiveqarfinni pineqartuni pingasuni inuussutissarsiutigalugu piniartut amerlassusaat, nuna tamakkerlugu inuussutissarsiutigalugu piniartut amerlassusaasa ineriartornerannut sanilliullugit aalajaatsutut taaneqarsinnaapput. Ukiuni kingullerni Qaanaami aarrinik pisassiissutit ukiut tamaasa tamakkersinnaasarsimangilaat, ukiullu sinnerini pisassiissutinik qaangiisarsimallutik. Qaanaami qilalukkanik qaqortanik qernertanillu tekniskimik pisassiissutit amerlassusilerneqartarput ukiunut

tallimanut siammartigassatut. Aqutsiveqarfinni pineqartuni pingasuni inuussutissarsiutigalugu piniartut amerlassusaat piniakkallu pineqartut sisamat atorneqarnerat Ilanngussaq 1-imi takutinneqarpoq. Aqutsiveqarfinni pingasuni Qaanaami taamaallaat piniartut tunitsivissamik periarfissaqarput.

Umasut pineqartut sisamat atorneqarnissaannut killiliissutit

CITES-ip uumasunik allattuiffiani aarrit liste 3-miipput nannullu liste 2-miillutik. Taamaammat aarrinik nannunillu niueruteqarnermi piumasaqaatit assigiinngitsut naammassineqarsimanissaat piumasaqaataavoq. Nannut liste 1-imut nuunneqaratarsinnaanerit pakkersimaarniarlugu 2008-imi Kalaallit Nunaata nannunik avammut nioqquteqarsinnaaneq unitsippaa. Tamanna pivoq nannunik nioqquteqarnerup Kalaallit Nunaani nanoqatigiit ilaannut ajoqutaanera ersersinneqarmat.

2014-miit 2018 tikillugu aarrinik pisassiissutissanut biologit inassuteqaataat NAMMCO-p 2014-imi februaarimi ukiumoortumik ataatsimiinnermini akueraa. Avannaarsuani (Qaanaap eqqaani) pisassiissutissat 93-iussasut tassani innersuussutigineqarpoq, taakkunanga 89-it Kalaallit Nunaannut pisassiissutigineqassallutik sinnerilu sisamat Nunavummiunut pisassiissutigineqarlutik. Tunumi aaveqatigiit pillugit ilisimatuussutsikkut paasissutissat nutaartaqanngillat, amerlanerpaamillu pisassiissutaasinnaasutut inassutigineqartut suli 20-iullutik. Biologinit nutaamik siunnersuusiortoqarsimatillugu siunnersuusiarineqarsimasullu Naalakkersuisunit akuerineqartinnagu, aalajangersimasumik suleriuseqarpoq aamma tamanna aarrinik piniarnissamat siunnersuummut matumunnga atuuppoq.

Qaanaami qilalukkat qaqortat qernertallu assigalugit ukiunut tallimanut tekniskimik aarrinik pisassiisoqartalersinnaanera Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik misissuilluni aallartinnikuuvoq. Tamatuma saniatigut ilanngullugu suliniutigineqassaaq Avanersuarmi qangaanit piniariaatsit suli atugaanerisa aallaavigisaanik, piniakkanik aqutsinerup qanoq nalimmassarneqarsinnaanera.

Kalaallit Nunaanni qilalukkanik qaqortanik qernertanillu pisassiissutinik killilersuineq 2004-2005-imi atulersinneqarpoq. Biologit inassuteqaataannut naapertuuttumik 2013-imiit 2015 tikillugu atuuttussamik, 2012-imi decembarip 31-iani Naalakkersuisut ukiunut pingasunut pisassiissutissanik pilersaarut akueraat. Biologit siunnersuinerat pisassiissutissanullu inassuteqaataat NAMMCO-p aamma Kalaallit Nunaata Canadallu akornanni qilalukkat qaqortat qernertallu pillugit ataatsimiititaliap (JCNB), akornanni ilisimatuussutsikkut ataatsimiititaliaanneersuupput (JWG).

Qilalukkanik qaqortanik qernertanillu pisassiissutissatut Naalakkersuisunit aalajangiunneqarsimasut aqutsiveqarfinnut agguanneqartarnerat, 2015-imi aallartittumik kommuunit suliarineqartalersinnaanissaa APNN-imit sulissutigineqarpoq. Kommuunit taamaalillutik nammineerlutik uumasoaqatigiit iluini pisassiissutit aqutsiveqarfinnut agguassinnaalissavaat, aqutsiveqarfiit pisariaqartitaannut naapertuunnerusumik.

Nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutit aqutseqatigiinnissamillu nunanit allanik isumaqatigiissutit, kiisalu umasut pineqartut pillugit biologit siunnersuinerat naapertorlugit nunguk-kiartuutaanngitsumik atuinissamik aqutsinikkut anguniagaasoq aallaavigalugit, nannunik, aarrinik qilalukkanillu aqutsiveqarfinni taakkunani pingasuni piniarnerup killilersorneqarunnaarnissaanik Naalakkersuisut periarfissanik takusaqarsinnaanngillat. Pisassiissutit nalinginnaasumik aalajangersarneqartarput biologit siunnersuinerat atuisullu ilisimasaat, nunat tamalaat akornanni pisus-

saaffitsinnut tunngaviliisuusut aallaavigalugit tamannalu pisarpoq, pisassiissutit sapinngisamik piniartunut annerpaamik pissarsiviusussanngorlugit.

Taamaattorli aarrinik piniarneq pillugu siunnersuutip inassuteqaatillu nutaap aaveqatigiinnit aalajangersimasunit pisassiissutinut allannguuteqartitsinissaa tikkuarusuppara. Ilanngullugu innersuussutigissavara Baffinip Kangerliumarngani Kane Basinimilu nanoqatigiit misissuiffigineqarnerat Pinngortitaleriffimmit, Canadami biologit suleqatigalugit inaarsarneqarmata. Nanoqatigiinnit taakkunanga pisassiissutit nalilersoqqinneqassapput, misissuinermi inernerusut nalilersorneqareerpata. Naggataagut eqqaamassarput ukiup pisassiiviusup 2013-ip aallartinnerani qilalukkani qernertanik pisassiissutit nalilersoqqinneqarnikummata, tassani pisassiissutit qaffalaarsimallutik, illuatungaani qilalukkanik qaortanik pisassiissutit piffissap pisassiivisiup siulianut naleqqiullugit apparsimallutik.

Piniakkat pineqartut sisamat aqutsiveqarfanni taaneqartuni killilersugaajunnaarnissaat Piniarneq Pillugu Siunnersuisoqatigiinni eqqartorneqarnikuusimangilaq, tassani Naalackersuisut isummerfigisassaasat kisimik qaqqinneqartarmata pineqartorlu siornatigut Naalackersuisunut isummerfigisassatut qaqqinneqarnikuunani.

Matumuuna suliap Inatsisartunut nanginneqarnissaanut siunnersuut ingerlateqqippara.